

Elżbieta Dziubek

**CERAMIKA NACZYNIOWA Z ZAMKU RYCERSKIEGO
W SADŁOWIE, GM. RYPIN, WOJ. WŁOCŁAWSKIE
INFORMACJE WSTĘPNE**

Celem artykułu jest wstępna charakterystyka technologii wyrobu i asortymentu naczyń używanych na zamku w Sadłowie. Podstawę do rozważań stanowi zbiór ułamków naczyń ceramicznych (6580 fragmentów) pozyskany podczas pierwszego sezonu badań archeologiczno-architektonicznych na wyżej wymienionym stanowisku. Prace rozpoczęto w 1994 r. i kieruje nimi prof. L. Kajzer z Katedry Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego. Zamek wzniesiony w końcu XIV w. przez przedstawiciela rodu Świnków, funkcjonował do połowy XVII w., stale pozostając w rękach prywatnych¹.

Analizowany materiał pochodzi z XI wykopów badawczych zarówno z warstw o nie naruszonej strukturze, jak też poziomów zdewastowanych

¹ Badania na zamku w Sadłowie zostały zakończone w 1997 r. W świetle analiz dendrochronologicznych materiałów z pomostu prowadzącego do zamku, wykonanych przez M. Krąpca, i prac badawczych w sezonach 1995–1997 oraz studiów J. Bieniaka, fundację zamku należy łączyć z osobą kasztelana rypińskiego Piotra Świnki i latami siedemdziesiątymi XIV w. Por.: L. Kajzer, A. Horonziak, *Budownictwo obronne Ziemi Dobrzyńskiej*, Włocławek 1995, s. 185–192; J. Bieniak, *Elita Ziemi Dobrzyńskiej w późnym średniowieczu i jej majątki*, [w:] *Stolica i region. Włocławek i jego dzieje na tle przemian Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej. Materiały z sesji naukowej (9–10 maja 1994)*, red. D. Krut-Horonziak, L. Kajzer, Włocławek 1995, s. 23–59, a szczególnie 44–46; J. Tęgowski, *Małżeństwo Tomka z Węgleszyna z Anną Świnkówną*, [w:] *Polska, Prusy, Ruś. Rozprawy ofiarowane prof. zw. dr. hab. Janowi Powierskiemu w trzydziestolecie pracy naukowej*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 1995, s. 202–212; L. Kajzer, *Zamek w Sadłowie na ziemi dobrzyńskiej – wstęp do problematyki badawczej*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie” 1997, t. 11, s. 41–45; E. Dziubek, L. Kajzer, J. Pietrzak, *Zamek w Sadłowie, woj. włocławskie, w świetle badań 1994 r.*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1998, t. 3 (w druku); por. coroczne sprawozdania składane do PSOZ-u we Włocławku, a także dwa (z lat 1994 i 1995) złożone do „Informatora Archeologicznego”.

współczesnymi działaniami². Sytuacja stratygraficzna po pierwszym sezonie badań przedstawia się następująco: 1) warstwy związane z budową murów zamkowych – koniec XIV w., 2) poziomy użytkowania obiektu – od końca XIV w. po połowę XVII w., 3) nakład gruzu o znacznej miąższości związany zwłaszcza ze współczesną destrukcją obiektu³.

Zbiór ułamków poddano obserwacji makroskopowej i ocenie według kwestionariusza zastosowanego do analizy materiału pochodzącego z zamku w Brześciu Kujawskim, woj. włocławskie⁴. Ponieważ fragmenty naczyń znacznie różnią się między sobą sposobem wykonania, materiał podzielono na grupy technologiczne, wzorując się na propozycji L. Kajzera⁵. Przeprowadzono także ocenę według kategoryzacji wielkościowej A. Buko⁶. Przy opisie zbioru korzystano z terminologii stosowanej przez J. Kruppégo, a przy wykonywaniu ilustracji – z zaproponowanego przez niego kodu rysunkowego⁷.

² Informacja o wybieraniu kamienia w 1958 r. na budowę pobliskiej drogi znajduje się w Archiwum WKZ we Włocławku, teczka Sadłowo.

³ Tamże.

⁴ E. Kapusta, *Ceramika naczyniowa z zamku w Brześciu Kujawskim na tle specyfiki późnośredniowiecznej i nowożytnej ceramiki kujawskiej*, „Acta Universitatis Lodzianensis”, Folia archaeologica (dalej AUL, FA), 1997, nr 21, tab. 1.

⁵ L. Kajzer, *Opracowanie zbioru ceramiki naczyniowej z „wieży Karnkowskiego” zamku w Raciążku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1984, R. 34, z. 2, s. 202–203; tenże, *W sprawie waloryzacji miejscowych zbiorów ceramiki późnośredniowiecznej i nowożytnej*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1991, R. 39, z. 4, s. 467–484. Zbiór podzielono na grupy technologiczne, oznaczając je kolejnymi wielkimi literami alfabetu. Grupa A – ułamki naczyń wypalonych w słabej atmosferze utleniającej; glina schudzona grubą domieszką (tłuczeń). Prezentuje ona cechy typowe dla późnych faz użytkowania ceramiki tradycyjnej, tzw. wczesnośredniowiecznej. Grupa B – ułamki naczyń stalowoszarych, wypalonych w atmosferze redukcyjnej. Domieszkę schudzającą stanowi średnio- i drobnoziarnisty piasek; tzw. ceramika kuchenna. Grupa C – fragmenty naczyń wypalonych w atmosferze redukcyjnej. Traktowana jako „stołowa” z uwagi na staranność wykonania. Grupa D – naczynia wypalone w zaawansowanej atmosferze utleniającej. Grupa E – naczynia szkliwione. Grupa F – naczynia wypalone w zaawansowanej atmosferze utleniającej i angobowane lub z tzw. białej czy kremowej glinki, kamionka.

⁶ A. Buko, *Ceramika wczesnopolska. Wprowadzenie do badań*, Wrocław 1990, s. 235–244. Bazując na morfologicznym podziale naczyń, zaproponowano cztery kategorie wielkościowe: I – ułamki zawierające trzy elementy morfologiczne naczynia, II – ułamki zawierające dwa elementy morfologiczne naczynia, III – ułamki jednoelementowe oraz fragmenty brzuśców równe i większe od kwadratu o boku 5 cm, IV – ułamki niecharakterystyczne, fragmenty brzuśców mniejszych od kwadratu o boku 5 cm.

⁷ J. Kruppé, *Studia nad ceramiką XIV wieku ze Starego Miasta w Warszawie*, Wrocław 1961, końcowa wkładka graficzna; tenże, *Garncarstwo warszawskie w wiekach XIV i XV*, Wrocław 1967, s. 241. W podpisach pod ilustracjami na zamieszczonych w artykule tablicach stosowano następującą kolejność informacji: nr rys., nr wykopu i warstwy.

TECHNOLOGIA I ASORTYMENT

Grupa technologiczna A

Stanowi ją 1,7% ogólnej liczby fragmentów zbioru. Glinę, z której wyrabiano naczynia schudzano dużą ilością domieszki składającej się ze średnioziarnistego piasku i niewielkich ilości grubego tłucznia. Wypał odbywał się w słabej atmosferze utleniającej, w wyniku czego naczynia z gliny żelazistej uzyskały barwę brunatną lub beżową. Wszystkie fragmenty mają wielobarwny przełom, co może zarówno świadczyć o jakości wypału, jak i o specyfice użytego surowca⁸. Naczynia zostały wykonane w technice taśmowo-ślizgowej i całkowicie obtoczone. Części przydenne formowano według 3 (rzadko 4) sposobu opisanego przez J. Kruppégo⁹. Dna są płaskie i wyodrębnione. Blisko 87% z nich nosi ślady odcinania od koła garncarskiego, przy czym często najpierw podważano je, a następnie odcinano. Pozostałe fragmenty den mają podsypkę.

W tej grupie technologicznej wystąpiły tylko garnki i ułamek małej miseczki (tabl. I 9).

Garnki. Ułamki garnków stanowią około 11% w obrębie wszystkich tego typu naczyń (I i II kategorii wielkościowej według A. Buko)¹⁰.

Typ I. Są to fragmenty naczyń z zaznaczoną, wciętą szyją i największą wydętą brzuśca przypadającą na 2/3 wysokości. Zgeometryzowany wylew z wrębem jest wychylony na zewnątrz. Średnice krawędzi wylewów wynoszą 14–16 cm (tabl. I 1, 2).

Typ II. Ułamek garnka o wylewie bez wrębu i okapu, oddzielonym od baniastego brzuśca wcięciem – krótką szyją. Średnica krawędzi wylewu wynosi 14 cm (tabl. I 6).

Typ III. Fragmenty naczyń o łagodnej linii profilu. Wychylony, pogrubiony wylew z okapem przechodzi w zaznaczoną szyjkę. Średnice krawędzi wylewów wynoszą 15 i 18 cm (tabl. I 3, 4).

Typ IV. Fragment charakteryzujący się wylewem z wrębem i okapem, wychylony na zewnątrz. Naczynie odznacza się łagodną linią profilu. Średnica krawędzi wylewu wynosi 18 cm (tabl. I 5). Zbliżony typ naczyń wystąpił w Proboszczewicach (datowany od II połowy XIV w. do II połowy XV w.¹¹).

⁸ Buko, *Ceramika...*, s. 152–156.

⁹ Kruppé, *Studia...*, s. 120–121.

¹⁰ Buko, *Ceramika...*, s. 235–237.

¹¹ A. Marciniak-Kajzer, *Dwór obronny w Proboszczewicach koło Płocka*, AUL, FA, 1994, nr 18, s. 45–46, rys. 6.

Wśród górnych części garnków zdecydowaną większość stanowiły rozwinięte wylewy z wrębem i okapem lub z wrębem. Średnice ich krawędzi wahały się w granicach 13–20 cm. Najwięcej było garnków średniej wielkości o średnicach krawędzi wylewów 13–16 cm. Przeważająca liczba den miała średnice od 9 do 11 cm. Na naczyniach z tej grupy technologicznej obserwowano jedynie głębokie, dookólne żłobki wykonane grzebykiem lub trzcina – patyczkiem.

Grupa technologiczna B

Ułamki naczyń stalowoszarych „kuchennych” stanowią 84,85% wszystkich zgromadzonych fragmentów. Naczynia z tej grupy wykonane zostały z gliny żelazistej schudzonej średnią i małą ilością domieszki droбноziarnistego piasku lub piasku o ziarnach drobnych i średnich. Wyroby wykonywano techniką taśmowo-ślizgową i silnie obtaczano. Około 13% ułamków naczyń cienkościennych nie ma śladów charakterystycznych dla tej techniki. Pochodzą one z wyrobów toczonych na kole. Części przydenne z reguły konstruowano według 4 sposobu opisanego przez J. Kruppé¹². Prawie wszystkie dna (94%) mają ślady po odcinaniu (w tym około 4% najpierw podważono), pozostałe – podsypkę ze średnioziarnistego piasku (rzadko średnio- i droбноziarnistego). Naczynia wypalono w atmosferze redukcyjnej, w wyniku której uzyskały barwę szarogranatową, szarą, stalową¹³. Około 36% fragmentów ma wielobarwne przełomy¹⁴. Ich liczba wzrasta w warstwach związanych z funkcjonowaniem zamku, a zniszczonych między innymi w wyniku XX-wiecznych działań¹⁵.

Asortyment „kuchennych” siwaków jest różnorodny.

Garnki. Ułamki garnków z Sadłowa to około 65% całego zbioru tych naczyń (I i II kategorii wielkościowej).

Typ I. Naczynia o mniej lub bardziej smukłej linii profilu (tabl. IV 1–5). Wylew bez wrębu, ale z okapem, jest wychylony i łagodnie przechodzi w brzusec. Są to naczynia duże, o średnicy krawędzi wylewu 18–21 cm. Zdobiono górną część brzuśca dookólnymi żłobkami, nad którymi umieszczano pojedynczy ornament wykonany radełkiem. Występują też naczynia chropowate (zasięg chropowacenia – od połowy brzuśca po dno). Zbliżone

¹² Kruppé, *Studia...*, s. 120–121.

¹³ W. Hołubowicz, *Garncarstwo wiejskie zachodnich terenów Białorusi*, Toruń 1950, s. 226–227; A. Gardawski, J. Kruppé, *Późnośredniowieczne naczynia kuchenne i stołowe*, [w:] *Szkice staromiejskie*, Warszawa 1955, s. 129; E. Fryś-Pietraszkowa, *Rozkwit i zmierzch ceramiki siwej*, [w:] *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z Konferencji – Rzeszów, 21–23 IX 1993*, Rzeszów 1994, s. 15.

¹⁴ Por. przyp. 8.

¹⁵ Por. przyp. 2.

do tego typu garnki wystąpiły w Ciechocinie (datowane: XV–XVII w.) i Brześciu Kujawskim (XVI–I połowa XVII w.)¹⁶.

Typ II. Fragmenty o wyraźnie baniastym brzuścu (tabl. IV 6–8). Wylew z wrębem i okapem przechodzi w wyodrębnioną szyję. Są to garnki małe, średnie i duże. Średnice krawędzi wylewów mieszczą się w granicach 13–20 cm. Ornament stanowiły wyłącznie dookolne zwielokrotnione żłobki umieszczone na brzuścu.

Typ III. Ułamki naczyń o łagodnej linii profilu (tabl. V). Pogrubione wylewy są lekko wychylone lub ustawione prosto, zaopatrzone we wręb, lecz bez okapu. Naczynia mają krótką, ale wyraźnie zaznaczoną szyję. Są zdobione dookolnymi żłobkami, nad którymi często występuje ornament wykonany radełkiem (zdobienie tylko na brzuścu). Średnice krawędzi wylewów wynoszą od 11 do 19 cm. Ten typ garnków jest licznie reprezentowany na różnych stanowiskach: Świecie, Chełmno, Poznań, Raciążek, Ciechocin¹⁷, gdzie datowany jest od XIV do XV w., jak też od XV do końca XVII w.

Typ IV. Charakteryzuje się wałeczkowato zakończonym wylewem lekko wychylonym na zewnątrz, bez wrębu i okapu. Szyja łagodnie przechodzi w brzusec. Dookolne żłobki, czasem pas zdobienia wykonany radełkiem, wystąpiły na górnych partiach brzuśców. Średnice krawędzi wylewów wynoszą od 11 do 17 cm (tabl. VI 5–8).

Typ V. Zbliżony do poprzedniego (tabl. VI 1–3). Wylew jest wychylony, o krawędzi pogrubionej, bez wrębu (poza jednym fragmentem) z okapem. Szyja łagodnie przechodzi w brzusec. Naczynia zdobiono dookolnymi żłobkami. Średnice krawędzi wylewów wynoszą 14–16 cm.

Typ VI. Nieliczne fragmenty o wychylonym wylewie bez wrębu, lecz z okapem. Krawędź wylewu jest zgeometryzowana. Długa szyja łagodnie przechodzi w brzusec. Naczynia zdobiono pasem wykonanym radełkiem i prawdopodobnie niżej umieszczano dookolne żłobki. Średnice krawędzi wylewów wynoszą 18–20 cm (tabl. VI 4).

Wszystkie garnki mają zaakcentowaną szyję i najprawdopodobniej największą wydętość brzuśca przypadającą na 2/3 wysokości naczynia. Najbardziej popularne są naczynia typu III (47% wśród garnków siwaków) i typu IV (około 23%), następnie typu I (17%) i II. Wśród wylewów dominują z wrębem bez okapu – charakterystyczne dla typu III (67%), bez wrębu z okapem (19%) oraz bez wrębu i okapu (14%). Średnice den wynosiły od 7 do 13 cm.

¹⁶ T. Grabarczyk, L. Kajzer, *Średniowieczny dwór murowany biskupów wrocławskich w Ciechocinie nad Drwęcą*, AUL, FA, 1987, nr 8, s. 111–134, tabl. I 3, 5; Kapusta, *Ceramika...*, s. 137–138, tabl. II 1–4.

¹⁷ J. Kruppé, *Garncarstwo późnośredniowieczne w Polsce*, Wrocław 1981, cz. 2, s. 3, rys. 22; s. 8, rys. 1; s. 9, rys. 16, 17; s. 10, rys. 11, 22, 23; L. Kajzer, *Zamek w Raciążku, Budownictwo obronno-rezydencjonalne Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej*, cz. 1, Łódź 1990, s. 227, 234–235, tabl. 80; Grabarczyk, Kajzer, *Średniowieczny...*, tabl. I 6.

Pokrywki. Fragmenty pokrywek stanowią 85,7% ogółu pokrywek (I i II kategorii wielkościowej). Odnaleziono wyłącznie ułamki pokrywek stożkowatych (niższe i wyższe) o spłaszczonym, guzowatym uchwycie; z reguły odcinane od koła. Ich krawędzie zakończone są od wewnątrz występem. Jeden fragment cechowała dodatkowa „ostroga” po zewnętrznej stronie krawędzi (tabl. VII 7–10). Pokrywki stożkowate powszechnie występują na stanowiskach późnośredniowiecznych: Toruń, Płock, Świecie (datowane XIV–XV w.) oraz Raciążek (XV–XVII w.)¹⁸. Średnice krawędzi sadłowskich pokrywek wynosiły od 14 do 17 cm (około 80% miało średnice 14–15 cm).

Dzbany. Około 23% dzbanów należy do tej grupy technologicznej. Zidentyfikowane fragmenty dzbanów to tylko pozostałości górnych partii tych naczyń (tabl. VII 1–6). Większość wylewów ma „głęboki” wrąb i mały występ – żeberko imitujące okap (74%); pozostałe są bez wrębu i okapu, a kilka fragmentów miało wylew zaopatrzone jedynie w okap. Średnice krawędzi wylewów wynoszą od 10 do 16 cm. Analogiczne zwłaszcza do tych pierwszych, górne części dzbanów wystąpiły w Inowrocławiu, Brześciu Kujawskim, Płocku, Świeciu i datowane są od XIV po XV i koniec XVI – I połowę XVIII w.¹⁹ Do grupy dzbanów zaliczono też fragment wyrobu, który może być górną częścią kielicha flaszkowego (tabl. VII 5).

Znikomą liczebnie grupę stanowią fragmenty uch, które są płaskie, asymetryczne i niezdobione (tabl. IX 4).

Misy. 48% ułamków mis należy do grupy technologicznej B.

Typ I. Naczynia o pogrubionym wylewie wychylonym na zewnątrz, bez wrębu lecz z okapem, pod którym występuje potrójny motyw poziomego, szerokiego żłobka. Brzusiec jest lekko ścięty. Są to misy średniej wielkości (średnice krawędzi wylewów wynoszą 25–28 cm, den 20–24 cm). Jedna z mis miała dziobek (tabl. VIII 1, 2).

Typ II. Najliczniej występujący na stanowisku. Są to naczynia o „listwowatym” wylewie (z wrębem) wychylonym na zewnątrz, zaznaczonej krótkiej szyi i mocno ściętym brzuścu. Średnice krawędzi wylewów wynoszą 36–24 cm, średnice den 24–18 cm. Naczynia zdobiono na brzuścu nieregularnymi, rytmicznymi liniami poziomymi lub dookólnymi żłobkami, pojawia się także zwielokrotniona linia falista, a niekiedy owalne nakłucia na krawędzi wylewu. Zbliżone formy wystąpiły w Raciążku i datowane są od II połowy XVI do końca XVII w.²⁰ (tabl. VIII 6; IX 1, 2).

¹⁸ Kruppé, *Garncarstwo późnośredniowieczne...*, s. 64, rys. 18; Kajzer, *Zamek...*, s. 225, tabl. 78.

¹⁹ J. Bednarczyk, *Ceramika naczyniowa, [w:] Zaplecze gospodarcze konwntu OO. Franciszkanów w Inowrocławiu od połowy XIII w. do połowy XV w.*, red. A. Cofta-Broniewska, Poznań 1979, s. 85, ryc. 33, oraz s. 82–90, 114–115; Kruppé, *Garncarstwo późnośredniowieczne...*, s. 41, rys. 19; s. 45, rys. 12; Kapusta, *Ceramika...*, s. 142, 152, tabl. III 4,5.

²⁰ Kajzer, *Zamek...*, s. 226, tabl. 79.

Typ III. Rzadka forma w tej grupie technologicznej: fragment naczynia o wylewie z okapem i wałeczkowatej, wywinętej krawędzi. Brzusiec zdobiony motywem żłobków jest ścięty. Średnica krawędzi wylewu wynosi 28 cm (tabl. IX 3). Podobne misy znaleziono w Świeciu (datowane na XIV–XV w.²¹).

Do grupy mis zakwalifikowano również naczynie o średnicy krawędzi wylewu równej 19 cm. Wylew bez wrębu i okapu jest wychylony, szyja wcięta, krótka. Brzusiec ozdobiono żłobkami, na których (przynajmniej w górnej części brzuśca) umieszczono przerywaną linię falistą. Naczynie to może być fragmentem małej misy, jak i większego garnka (tabl. VIII 5).

Małe misy reprezentują płytkie miski i czarki o średnicach krawędzi wylewów 13–22 cm. Są one pozbawione wrębu i okapu na ustawionym prosto lub lekko wychylonym wylewie. Dna są płaskie, aczkolwiek kilka fragmentów ma wyodrębnioną stopkę (tabl. VIII 3, 4). Analogiczny wyrób do jednej z czarek sadłowskich wystąpił w Inowrocławiu (datowany na XV w.)²².

Grupa technologiczna C

Fragmenty siwaków „stołowych” stanowią 6,99% ogółu ułamków ceramiki naczyniowej pozyskanej na stanowisku. Naczynia z tej grupy technologicznej zostały wykonane staranniej niż siwaki „kuchenne”. Domieszką schudzającą był drobnoziarnisty piasek dodawany w małych ilościach, sporadycznie wystąpiła domieszka średnioziarnistego piasku. Najprawdopodobniej około 37% fragmentów pochodzi z naczyń toczonych na kole, mimo to odznaczają się one bardzo zindywidualizowanym ornamentem. Pozostałe to ułamki wyrobów wykonanych techniką taśmowo-ślizgową i silnie obtoczonych. Dna noszą ślady po odcinaniu (podsypka wystąpiła na około 1% den), zostały uformowane według 3 lub 4 sposobu opisanego przez J. Kruppégo²³. Zdecydowana większość naczyń ma przełomy jednobarwne, przy ciemnych lub jasnych stalowych ściankach zewnętrznych. Wśród ułamków tej grupy technologicznej 2,6% miało szaropomarańczową barwę i takiż przełom. Wynika to zapewne z niedokończenia procesu siwienia.

Do asortymentu siwaków „stołowych” należą: dzbany, naczynia „inne” i misy.

Dzbany. Ułamki tych naczyń I i II kategorii wielkościowej stanowią 77% ogółu dzbanów sadłowskich.

Typ I. Jest licznie reprezentowany (około 60%). Są to dzbany o średnicach krawędzi wylewów od 4 do 10 cm. Mają one wręb i mniej lub bardziej

²¹ Kruppé, *Garncarstwo późnośredniowieczne...*, s. 54 rys. 1, 2.

²² Bednarczyk, *Ceramika...*, s. 105, tabl. XIV, rys. 13, s. 114–115.

²³ Por. przyp. 9.

profilowaną zewnętrzną część z zaznaczonym żeberkiem okapu. Dobrze zaznaczona szyja przechodzi łagodnie w brzusiec (tabl. X 1, 3, 8, 9). Jeden rekonstruowany egzemplarz (tabl. X 3) jest wyraźnie gruszkowaty. Do wylewów doklejano taśmowate, głównie asymetryczne ucha, które poza zygzakowatą, wyświecaną linią nie mają innych zdobień (tabl. XII 6). Ornament umieszczony na dzbanach jest różnorodny: wyświecany, ryty, wykonany radełkiem. Najczęściej zdobiono szyje i brzuśce, rzadko wylewy. Analogiczne do tego typu dzbanów odnaleziono w Inowrocławiu (datowane XIV–XV w.), Toruniu, Raciążku (datowane od 2 ćwierci XV po koniec XVII w.)²⁴.

Typ II. Dzbany o wylewie najczęściej nieornamentowanym, bez wrębu i okapu, z wciętą szyją przechodzącą łagodnie w brzusiec. Średnice krawędzi wylewów wynoszą 8–10 cm. W kilku przypadkach brzusiec ozdobiono poziomymi żeberkami (tabl. X 5, 6). Analogie znaleziono w grupie kufla pochodzących z Raciążka i datowanych na II połowę XVI w. po koniec XVII w.²⁵ Do tego typu zaliczono także fragment dzbanu o wylewie bez wrębu i okapu, ale ornamentowanym trzema liniami żłobków. Średnica krawędzi wylewu wynosi 9 cm (tabl. X 7).

Typ III. Fragment dużego dzbanu – kany o płaskiej krawędzi wylewu, który ma jedynie okap. Krótka szyja przechodzi łagodnie w brzusiec. Naczynie ma dziobek. Jest zdobione poziomymi żeberkami umieszczonymi na całej górnej jego części. Średnica krawędzi wylewu wynosi 18 cm (tabl. X 4).

Umieszczono tu również duży dzban, którego krawędź wylewu ma małe „listwowate” zgrubienie. Naczynie ma także dziobek. Krótka szyja łagodnie przechodzi w brzusiec. Cały brzusiec jest ozdobiony nieregularnymi liniami rytymi, a pod krawędzią wylewu wykonano szeroki żłobek. Średnica krawędzi wylewu wynosi 14 cm (tabl. X 2). Zobacz też dzban z grupy technologicznej B (tabl. VIIb).

Do dzbanów zaliczono także fragmenty naczyń mogącego być garnkiem. Jest to okaz o średnicy krawędzi wylewu równej 14 cm. Wylew bez wrębu i okapu jest wychylony. Naczynie w przekroju ma esowaty profil. Szyja jest krótka, a brzusiec baniasty. Na nim też znajduje się ornament w postaci wyświecanych linii poziomych i umieszczonego nad nimi „płatka” (tabl. X 10). Do tej grupy naczyń dołączono również dolną część bardzo starannie wykonanego naczynia, którego średnica dna wynosi 13 cm (tabl. XI 3).

Naczynia „inne”. Zaliczono tu fragmenty górnych części małych garnuszków – kubków o średnicach krawędzi wylewów od 5 do 10 cm (tabl. XI 4, 5). Mają one wylewy ustawione prosto lub lekko wychylone, szyje krótkie (raczej jest to wcięcie) i brzusiec zdobiony kilkoma rzędami poziomych

²⁴ Bednarczyk, *Ceramika...*, s. 82–90 i s. 114–115; Kruppé, *Garncarstwo późnośredniowieczne...*, s. 48, rys. 7, 19; Kajzer, *Zamek...*, s. 231–234, tabl. 82–84.

²⁵ Kajzer, *Opracowanie...*, s. 223–224, tabl. IV 1, 2, 5.

żłobków. Znalazły się tu również części przydenne, mogące pochodzić tak z dzbanów, jak też innych małych czy średnich naczyń (średnice den: 8–10 cm). Części przydenne mają stopkę, która często jest zdobiona motywem plastycznych dołków lub frędzlą – wywinięciem. Ten rodzaj zdobienia jest powszechnie spotykany tak w późnośredniowiecznej, jak i XVI-wiecznej ceramice naczyniowej²⁶ (tabl. XI 8–10). Do „innych” wyrobów zaliczono fragmenty dolnych części pucharka i kufla (tabl. XI 6, 7), do których zbliżone są formalnie okazy z Raciążka²⁷. Średnice den obu egzemplarzy wynoszą po 9 cm. Znalazła się tu także stożkowata pokrywka o guzowatym uchwycie oraz dwa fragmenty ciekawych wyrobów, mających formę mis zaopatrzonych w tulejowaty wylew – dziobek, przypominający uchwyt (tabl. XI 1, 2, 11). Wymiary pierwszego naczynia są następujące: średnice krawędzi wylewu 21 cm, dna 14 cm, średnica krawędzi wylewu – dziobka 4,8 cm, wysokość naczynia 11 cm; drugiego znana jest tylko średnica krawędzi wylewu – 24 cm. Trudno jest ustalić funkcję tych naczyń, bowiem pozbawione są śladów użytkowania charakterystycznych np. dla trójnóżków; może służyły do przechowywania i podgrzewania płynów²⁸. Te dwa naczynia datowane są w Sadłowie na koniec XVI lub I połowę XVII w.

Misy. Fragmenty mis stanowią 38% ogółu mis z Sadłowa (I i II kategorii wielkościowej). Są to wyroby analogiczne do tych, jakie pomieszczono w ramach typu II siwaków „kuchennych”, przy czym tu „listwowaty” wylew ma wyraźny wrąb i okap. Do form XV-wiecznych zaliczyć można misę o zgeometryzowanej krawędzi wylewu i dnie, wykonaną 1 sposobem opisanym przez J. Kruppégo²⁹ (tabl. XII 3). Średnice krawędzi wylewów dla mis „stołowych” wynosiły 33–30 cm, a średnice den 19–24 cm. Zdobiono je poziomą linią rytą lub wyświecaną, rzadko pojawia się pas wykonany radełkiem, a czasem występują plastyczne dołki na stopce (tabl. XII 1–5).

Grupa technologiczna D

Jest to niecałe 5% ułamków ceramiki naczyniowej pozyskanej w Sadłowie. Technologicznie i formalnie naczynia z grupy D są analogiczne do „kuchen-

²⁶ Kruppé, *Garncarstwo późnośredniowieczne...*, s. 74 rys. 5; Kapusta, *Ceramika...*, s. 11–15; tabl. IX, rys. 6–8.

²⁷ Kajzer, *Zamek...*, s. 233, tabl. 84.

²⁸ K. Sulkowska-Tuszyńska, *Późnośredniowieczne i nowożytne naczynia ceramiczne na trzech nóżkach ze Strzelna*, „Acta Universitatis Nicolae Copernici” 1992, Archeologia XX, Archeologia architektury, Nauki Humanistyczno-Społeczne, nr 244, s. 76–77. Zbliżone do opisanych naczyń z dziobkiem-wylewem są okazy ze Strasburga, datowane na XV i XVI w.: J. Burnouf, Ch. Salch, *La ceramique culinaire en Alsace, au moyen-âge*, „Connaissance des ceramiques construction – équipement – décoration dans les marches de L’est” 1975, no 12, s. 37 II; Pl. II, no 17, 18, s. 39 IV, Pl. III, no 19, 25.

²⁹ Kruppé, *Studia...*, s. 120–121.

nych” siwaków, jednak częściej niż w grupie technologicznej B, do schudzenia gliny stosowano domieszkę drobnoziarnistego piasku (obserwowany w około 94% ułamków). Wyrób naczyń odbywał się w technice taśmowo-ślizgowej. Stosowano silne obtaczanie. Tylko około 5% fragmentów pochodzi z naczyń toczonych. Dna były odcinane od koła, a części przydenne formowano 2, 3 i 4 sposobem opisanym przez J. Kruppégo³⁰ (przeważał sposób 4). Wypał w zaawansowanej atmosferze utleniającej nadał naczyńniom wykonanym z glin żelazistych barwę pomarańczową. Często jednak (około 29%) ich przełomy były wielobarwne.

Garnki. Ułamki garnków I i II kategorii wielkościowej tych naczyń stanowią około 11%. Reprezentują je fragmenty naczyń, które można przydzielić do I, II i III typu garnków wyróżnionych w grupie technologicznej B (tabl. II 1–6). Mają one tak samo ukształtowane wylewy i linię profilu. Średnice krawędzi wylewów wahają się między 20–24 cm (typ I), 14–16 cm (typ II) i 10–16 cm (typ III). Około 80% fragmentów pochodzi z naczyń typu III, czyli garnków małej i średniej wielkości. Ornament w postaci poziomych żłobków nanoszono na brzusiec. Najczęściej występuje on w jego górnej partii. Kilka ułamków garnków ozdobiono pasem wykonanym radełkiem. Naczynia zbliżone formalnie do typu III wystąpiły w Warszawie i Raciążku (datowane od XV w. po XVI w. i od II połowy XVI po koniec XVII w.³¹).

Odnaleziono też kilka ułamków pokrywek, których fragmentaryczność nie pozwala na bliższe scharakteryzowanie.

Misy. Fragmenty mis I i II kategorii wielkościowej to 9,5% w zbiorze mis sadłowskich. Formalnie mieszczą się one w ramach typu II i III mis „kuchennych” siwaków oraz typu II mis „stołowych” siwaków (tabl. II 10, 11). Naczynia zdobiono kilkoma poziomymi żłobkami, umieszczanymi na górnej części brzuśca. Średnice krawędzi wylewów wynoszą 24–26 cm.

Wśród ułamków grupy technologicznej D wystąpiły również fragmenty trójnóżka (tabl. II 12). Górna część tego naczynia formalnie nawiązuje do mis typu II grupy technologicznej D oraz do mis typu III z grupy technologicznej B (tabl. II 11; IX 3). Wylew o wałeczkowatej krawędzi jest wychylony na zewnątrz i pozbawiony okapu. Średnica jego krawędzi równa się 25 cm. Naczynie zaopatrzone w doklejone, tulejowate nóżki i prawdopodobnie uchwyt. Według klasyfikacji K. Sulkowskiej- -Tuszyńskiej trójnóżek z Sadłowa jest zbliżony do typu V, wylew – IVa, nóżki – Ib. Typ ten występuje w Strzelnie w warstwach datowanych od I połowy XVI w. do XVII w.³²

Naczynia „inne” to dolne fragmenty prawdopodobnie takich wyrobów jak kufle i pucharki – kubki (tabl. II 7–9). Średnice den wynoszą 4–12 cm.

³⁰ Tamże.

³¹ Kajzer, *Opracowanie...*, s. 223–224, tabl. VI 2; VII 2, 4; Kruppé, *Garncarstwo późnośredniowieczne...*, s. 17, rys. 4.

³² Sulkowska-Tuszyńska, *Późnośredniowieczne...*, s. 78–79, tabl. I, II.

Grupa technologiczna E

Jest to 0,87% wszystkich fragmentów naczyń ceramicznych. Pochodzą one z wyrobów cienkościennych, toczonech na kole. Dna są odcięte od koła. Żelazista glina była schudzana drobnziarnistą domieszką piasku dodawaną w małych ilościach. Wypał w zaawansowanej atmosferze utleniającej nadawał wyrobom barwę pomarańczową. Przełomy są jednobarwne. Stosowano szkliwo bezbarwne (38,6% ułamków), jasnozielone (34,8% ułamków) i brązowe. Pełne powleczenie szklivem wystąpiło wyłącznie po wewnętrznej stronie wyrobów (około 24% ułamków).

Garnki. Około 6% wśród naczyń tego typu z Sadłowa.

Typ I. Jeden fragment małego garnuszka z dziobkiem i uchem (tabl. III 1, 2), o średnicy krawędzi wylewu wynoszącej 11 cm i średnicy dna 7 cm. Profil łagodnie esowaty, wyodrębniona szyja, wylew bez wrębu i okapu, wychylony, ucho taśmowate, asymetryczne. Drugi fragment pochodzi z większego naczynia o średnicy krawędzi wylewu równej 14 cm. Wylew podobnie jak wyżej, ale od wewnątrz zaopatrzony w rowek. Garnki ozdobiono poziomymi dookołnymi żłobkami. Występują one na brzuścach naczyń, niekiedy także na części przydennej, a czasami od wewnątrz naczynia. Garnki tego typu wystąpiły w Warszawie (datowane XV–XVI w.)³³.

Typ II. Przypomina typ IV garnków z grupy technologicznej B. Re-prezentuje go mały fragment górnej części naczynia o wychylonym wylewie z pogrubioną krawędzią bez wrębu i okapu. Krótka szyja przechodzi w brzusec zdobiony dwiema poziomymi liniami rytymi. Średnica krawędzi wylewu równa jest 12 cm (tabl. III 3).

Naczynia „inne”. Do tej grupy zaliczono fragmenty trójnóżka i prawdopodobnie kufla. Według typologii K. Sulkowskiej-Tuszyńskiej trójnóżek z Sadłowa zbliżony jest do typu I, wylew – typu V, nóżki – Ib. W Strzelnie ten typ trójnóżków wystąpił w warstwach datowanych od I połowy XVI do XVII w.³⁴ Okaz sadłowski zdobiony jest poziomymi żłobkami (na zewnątrz). Owalne nóżki, jak i uchwyt były dolepione. Średnica krawędzi wylewu wynosi 19 cm, długość nóżek 3,6 cm, głębokość naczynia 6,8 cm (tabl. III 4). Kufel (tabl. III 5) – fragment części przydennej o wyodrębnionej, profilowanej stopce. Średnica dna równa jest 11 cm.

Grupa technologiczna F

Ułamki naczyń tej grupy stanowią 0,8% ogółu fragmentów naczyń. Są to wyroby z tzw. białej glinki (68% ułamków) i żelazistej, zdobione angobą.

³³ Kruppé, *Garncarstwo późnośredniowieczne...*, s. 17, rys. 6.

³⁴ Sulkowska-Tuszyńska, *Późnośredniowieczne...*, s. 78–79, tabl. I, II.

Analizowane fragmenty należały do naczyń cienkościennych, toczonych na kole. Gлина, z której wykonywano wyroby zdaje się nie zawierać domieszki schudzającej, jeśli za taką nie uznamy bardzo małych ilości drobnoziarnistego piasku. Przełomy naczyń są jednobarwne. Wypał odbywał się w zaawansowanej atmosferze utleniającej. Dna mają ślady odcinania od koła. Do zdobienia stosowano brązową malaturę (48% wszystkich fragmentów) i kremową (13% ułamków). Jeden fragment (tabl. III 9) pochodzi z naczynia zdobionego motywem roślinnym. Zastosowano brązową i kremową angobę oraz bezbarwne, zielone i niebieskie szkliwo (ułamek pochodzi z naczynia datowanego na koniec XVI w. lub I połowę XVII w.).

Garnki. Reprezentowane są przez dwa fragmenty (około 3% ogółu sadłowskich garnków) o pogrubionych wylewach z wrębem i dobrze zaznaczonej, krótkiej szyi, przechodzącej w baniasty, silnie ścięty brzusiec (tabl. III 6, 7). Średnice krawędzi wylewów wynoszą 16 i 13 cm. Z uwagi na ich cienkościennosc i bogate zdobienie mogły pełnić funkcję wazonów (?).

Miseczki (czarki) – małe naczynia (tabl. III 8, 9). Są to dwa fragmenty: dno o średnicy 2,5 cm i górna część naczynia o średnicy krawędzi wylewu równej 10 cm. Opisane ułamki zdobione były angobą w kolorze brązowym.

UWAGI O CHRONOLOGII ZBIORU

Materiał pochodzący z najstarszych warstw kulturowych, związanych z budową murów zamkowych, jest w dużym stopniu zaawansowany, tak pod względem technologicznym, jak i formalnym. Naczynia z tych poziomów należy datować na koniec XIV lub I połowę XV w. Zdecydowanie przeważają tu ułamki naczyń stalowoszarych (około 81–100%) nad materiałem z grupy technologicznej A. Wśród siwaków przeważają naczynia typu I i II (garnki). Dzbany reprezentowane są przez wyroby typu I z grupy technologicznej B oraz takie, których wylew nie ma wrębu ani okapu. Wystąpił też fragment wylewu całkowicie zdobionego dookolnymi żłobkami (może naczynie flaszowate). Z grupy technologicznej C wystąpiły dzbany typu II (tabl. IV 4, 6; VII 2, 3, 5; X 5; XI 9, 10).

W warstwach związanych z użytkowaniem zamku ceramikę naczyniową charakteryzuje występowanie stałego, niskiego procentu ułamków naczyń z grupy technologicznej A (do 6%) oraz zdecydowana przewaga fragmentów pochodzących z wyrobów wypalonych w atmosferze redukcyjnej (do około 83–98%). Pojawiają się również ułamki naczyń z grupy technologicznej D i E (odpowiednio do 7,9% i około 2%). Wśród naczyń z grupy technologicznej A występują garnki typu I, III i IV, siwaków „kuchennych” – III, IV i V, a z grupy technologicznej D – typu V i nawiązujące formalnie

do II typu siwaków i IV typu wyrobów tradycyjnych (tabl. I 1, 4, 5; II 2, 3, 5; V 1, 2, 4-6; VI 2, 5, 8). Dzbany są reprezentowane przez okazy typu I z grupy technologicznej B oraz I i III z grupy technologicznej C (VII 1, 4; X 1-3). Interesujące formalnie są także misy, które należą do II typu wśród siwaków „stołowych” i takich też form z grupy technologicznej D (tabl. II 10; VIII 3, 6; IX 1, 2; XII 1, 4). Ponadto zbiór dopełniają kubki, płytkie miski i stożkowate pokrywki (tabl. II 8; VII 7-10; XI 4, 5). Materiał ten mieści się w granicach koniec XIV – początek XV w. po koniec I połowy XVI w.

Na II połowę XVI w. i I połowę XVII w. datowano naczynia pochodzące z górnych, najmłodszych poziomów. Są to ułamki garnków należących do grupy technologicznej D, które formalnie nawiązują do III typu garnków siwaków oraz garnki z grupy technologicznej E. Misy reprezentowane są przez typ I siwaków „kuchennych” i typ II siwaków „stołowych” (egzemplarz o cechach wyrobów XV-wiecznych por. tabl. II 5; III 1; IV 1; VIII 1; XII 3). Zbiór ten uzupełniono o ułamki naczyń zaawansowanych technologicznie, a pochodzących z warstw zawierających materiał przemieszany, który najogólniej wyznacza górną granicę chronologiczną analizowanego zbioru na połowę XVII stulecia. Również i w tych poziomach przeważają ułamki naczyń wypalonych w atmosferze redukcyjnej przy niewielkich ilościach materiału technologicznie nowożytnego. Zatem dołączono do naczyń używanych pod koniec funkcjonowania zamku, a omówionych wyżej, garnki siwaki typu I, II, III i V, a z grupy technologicznej D – typu I i zbliżone do III typu siwaków. Występują dzbany wypalone w atmosferze redukcyjnej „stołowe” typu II i III oraz płytkie miski. Są także interesujące misy z wylewem – dziobkiem, fragmenty kufli, pucharków i trójnóżków oraz baniaste naczynie z białej glinki i małe wyroby „kremowe” (tabl. II 1, 5, 7, 9, 11, 12; III 2, 4, 6-10; IV 2, 3, 8; V 7, 8-10; VI 1, 3; VIII 2, 5; IX 1, 2, 6, 7).

Reasumując, cały analizowany zbiór datować należy od końca XIV i początków XV w. po połowę XVII stulecia. Dokładne ustalenie górnej granicy chronologicznej jest znacznie utrudnione z uwagi zarówno na dewastację najmłodszych poziomów kulturowych, jak i uniwersalność form naczyń nowożytnych, których ułamki odnaleziono w tych warstwach. Również dolna granica chronologiczna może ulec zmianie. Dlatego też przedstawione powyżej ustalenia dotyczące datowania mają charakter wstępny i ramowy. Także wnioski odnoszące się do typologii form naczyń (z uwagi na „długie przeżywanie się” niektórych typów naczyń) trzeba traktować z dużą ostrożnością. Sądzę, że kwestie te zostaną wyjaśnione po zakończeniu badań na stanowisku. Natomiast pewne jest, że zbiór z Sadłowa charakteryzuje się skąpym (1,7%) udziałem ceramiki „tradycyjnej” (A) również w poziomach wstępnie wiązanych z użytkowaniem zamku w XIV w. oraz 91,84% obecnością

obu grup siwaków, a także małą liczbą fragmentów z grupy technologicznej D – 4,79%, szklawionych i tzw. kremowych – 1,67% łącznie. Pod względem formalnym i technologicznym jest on znacznie zaawansowany (około 13,7% ułamków pochodzi z wyrobów toczonych).

Przedstawiony materiał prezentuje cechy właściwe dla II i III etapu rozwoju garncarstwa późnośredniowiecznego według J. Kruppégo³⁵, z tą różnicą, że nawiązuje bezpośrednio do rytmu przemian garncarstwa północnej strefy Kujaw Brzeskich³⁶.

Katedra Archeologii
Uniwersytetu Łódzkiego

Elżbieta Dziubek

POTTERY FROM THE EXCAVATION AT THE CASTLE OF SADŁOWO
RYPIN DISTRICT, WŁOCŁAWEK PROVINCE
PRELIMINARY INFORMATION

The paper contributes to a preliminary characterization of production technology and assortment of vessels used in Sadłowo castle in Dobrzyń land. The study bases on assemblage of pottery (6580 fragments) gathered during the first season of excavation in 1994.

Low frequency of "traditional" postsherds (1.7%) and high fraction of fragments from reduced vessels (91.84%; groups B, and C) are features of the material. Low quota of postsherds fired in developed oxidizing atmosphere (4.79%; group D) glazed and the so-called cream ones (1.67% together) supplement a picture of the collection. It is a quite developed assemblage as far as its technology and formal features are concerned. Some of 13.7% of fragments come from wheel-thrown vessels. The most interesting vessels represent forms as follows: a pear-like jug (Tab. X 3), a flask-like vessel (Tab. VII 5), bowls (Tabs. VII, IX, XII), modern bowl with a spout (Tab. XI 1).

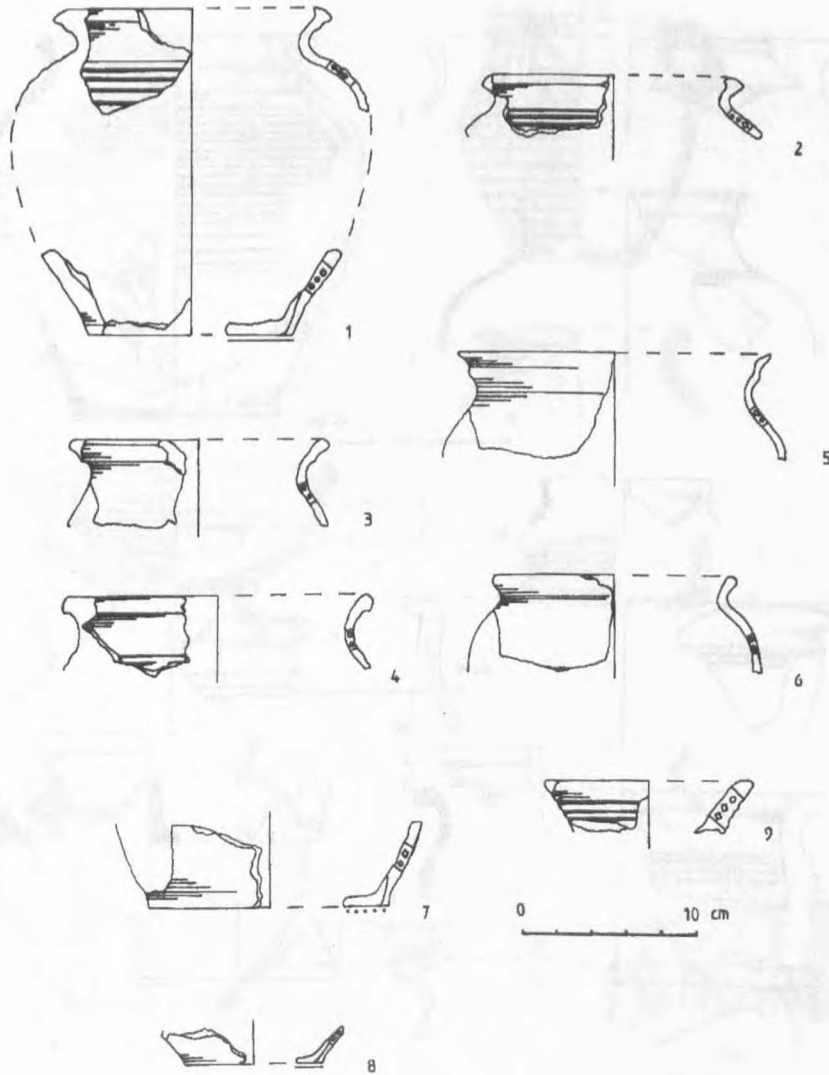
The materials are preliminary dated from the beginning of the 15th to the half of the 17th century and placed in the second and third stages of the chronology of development of the late medieval pottery according to J. Kruppé. The materials directly harmonizes with the rhythm of changes in the northern zone of Brześć Kujawski.

³⁵ Kruppé, *Garncarstwo późnośredniowieczne...*, cz. 1, s. 49–50; tenże, *Garncarstwo późnośredniowieczne w Polsce. Stan badań archeologicznych*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi” 1989–1990, ser. archeologiczna, t. 36, s. 151–169; L. Kajzer, „Główne momenty” raz jeszcze. Uwagi o przemianach garncarstwa późnośredniowiecznego i nowożytnego w Polsce, [w:] *Garncarstwo...*, s. 9–14.

³⁶ Kapusta, *Ceramika...*, s. 15–19.

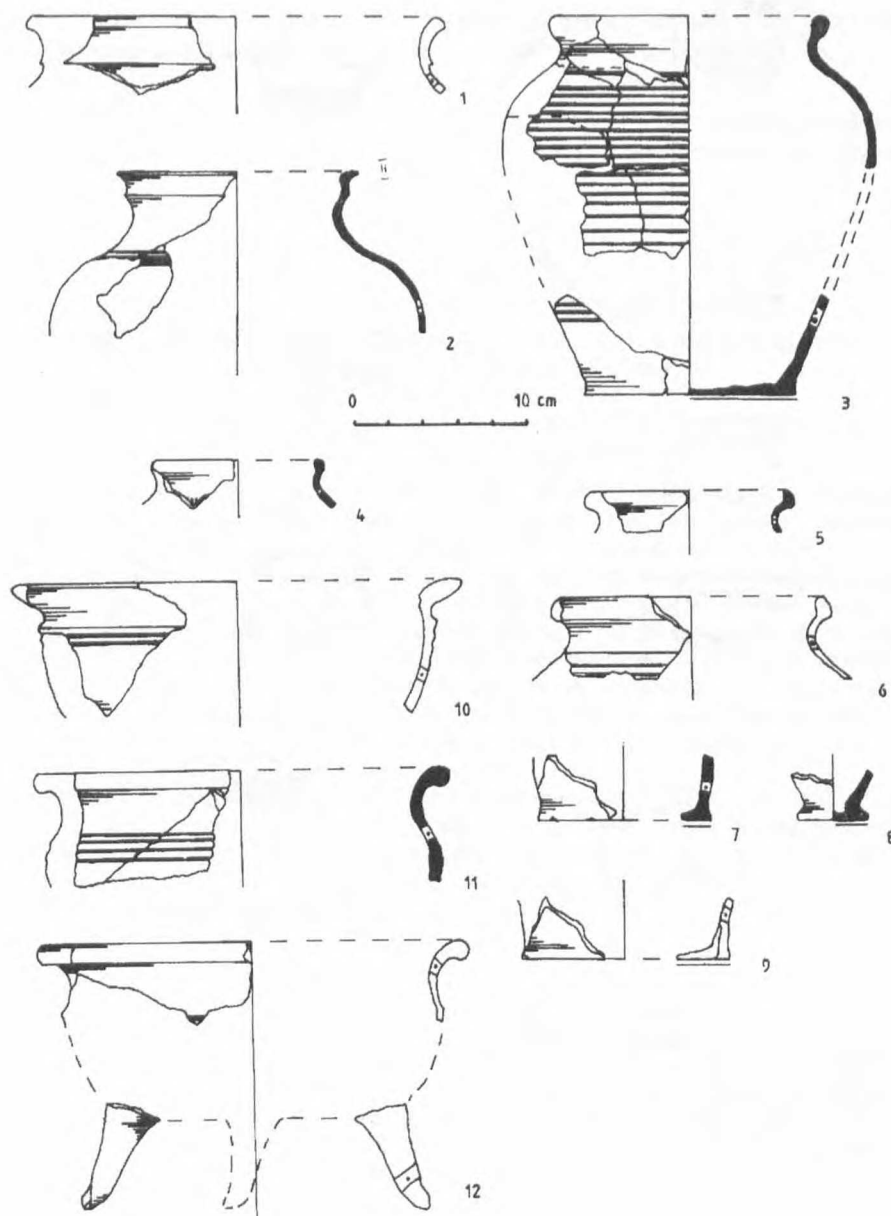
Tablica I

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. wrocławskie

Naczynia grupy technologicznej A: 1, 5 – wykop IV, warstwa 5; 2, 8 – wykop I, warstwa 2;
3, 6 – wykop IX, warstwa 6; 4, 7 – wykop III, warstwa 4; 9 – wykop VI, warstwa 3

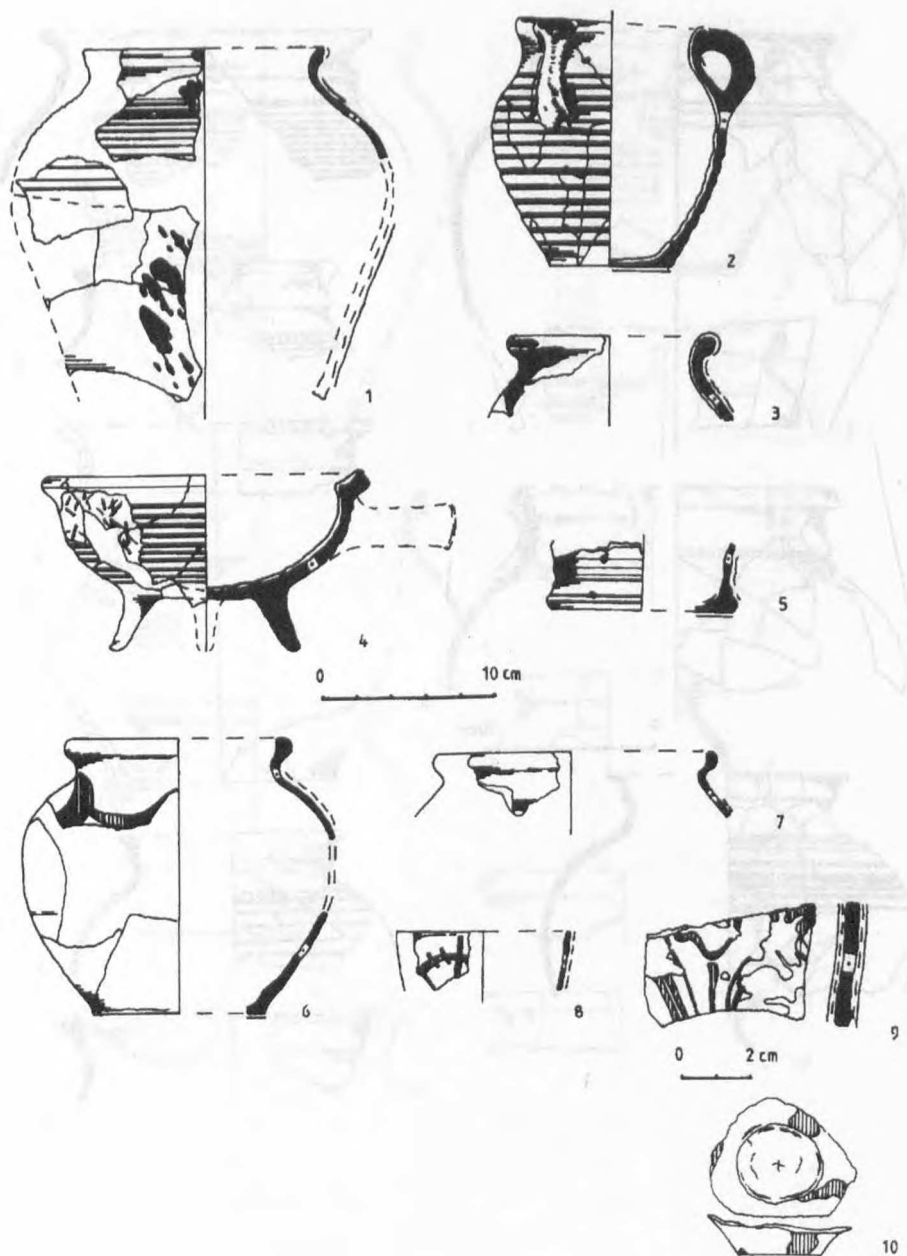
Tablica II

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. włocławskie
 Naczynia grupy technologicznej D: 1, 5 – wykop VI, warstwa 3; 2, 3, 8, 10 – wykop IV,
 warstwa 5; 4, 7, 9 – wykop I, warstwa 2; 6 – wykop VI, warstwa 7, 11 – wykop IX, warstwa
 8; 12 – wykop IX, warstwa 6

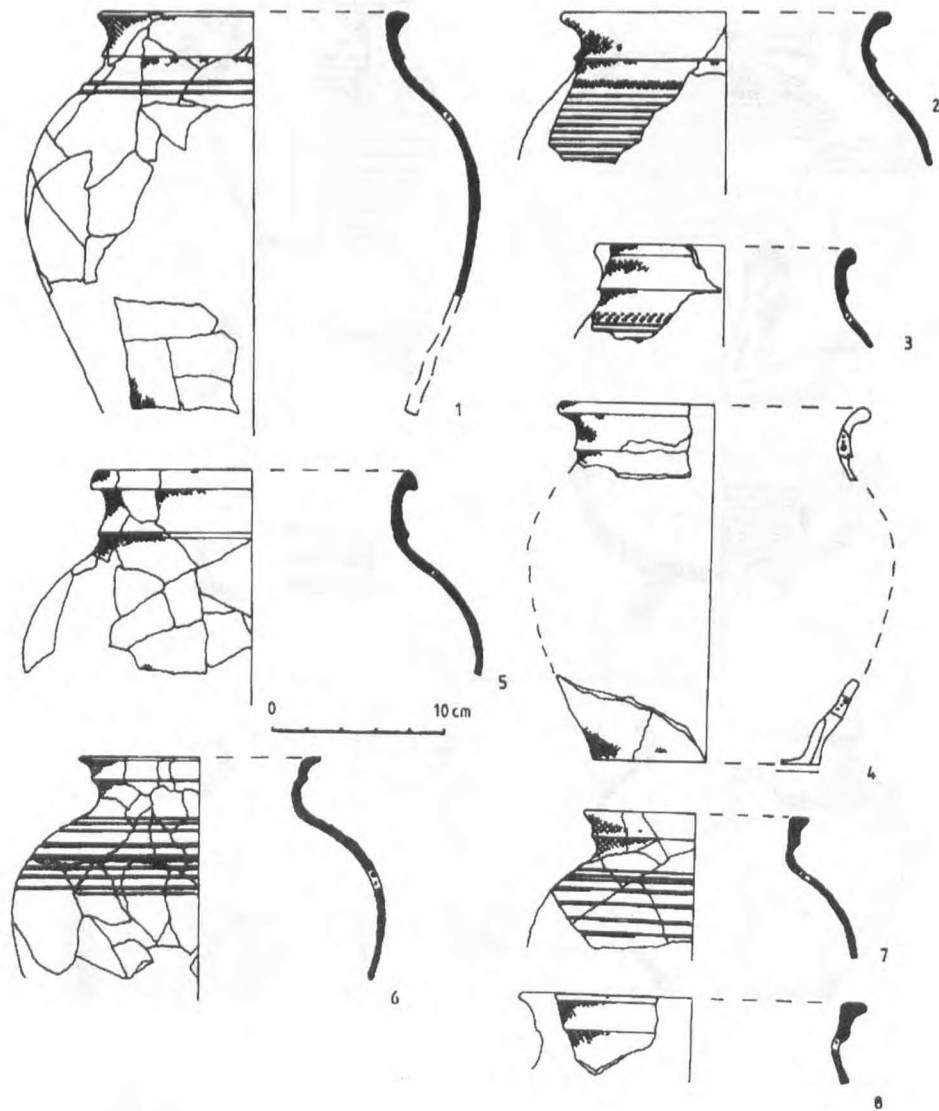
Tablica III

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. włocławskie
 Naczynia grupy technologicznej E (1-5) i F (6-10); 1 - wykop II, warstwa 5; 2, 5, 7, 10
 - wykop I, warstwa 2; 6 - wykop IX, warstwa 6

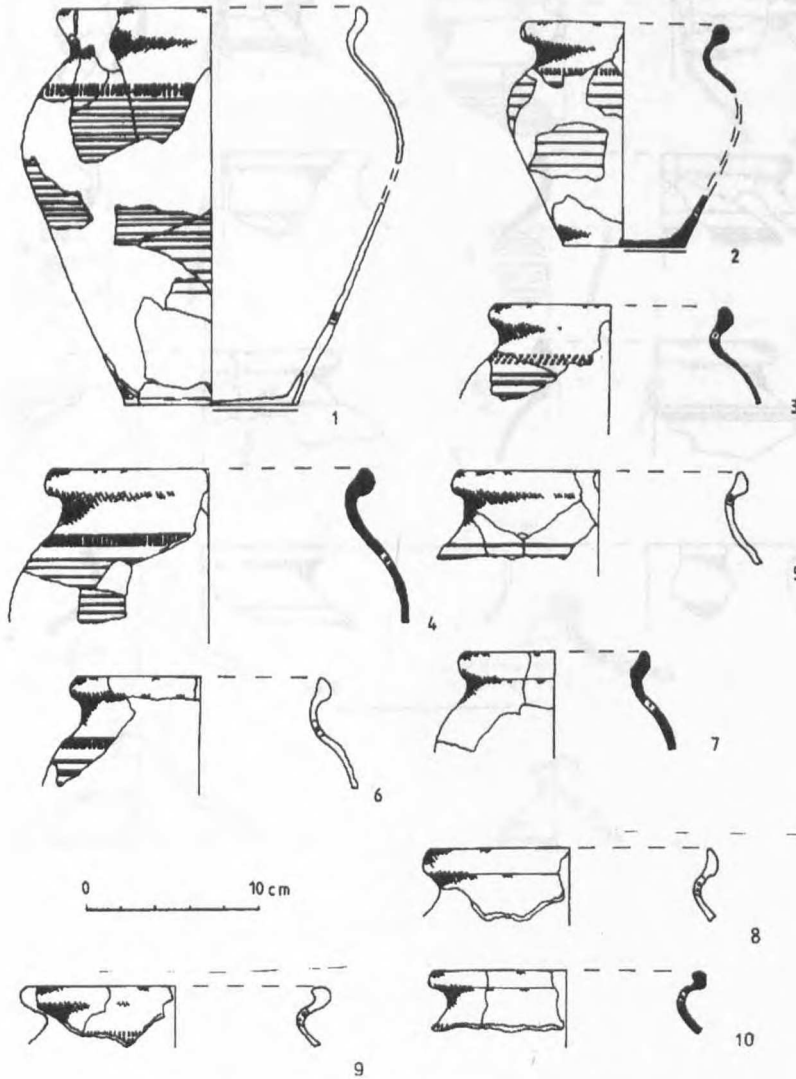
Tablica IV

Sadiowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. wrocławskie
 Naczynia grupy technologicznej B: 1 – wykop VI, warstwa 7; 2, 3, 8 – wykop VI, warstwa 3; 4 – wykop I, warstwa 8; 5 – wykop V, warstwa 2; 6 – wykop III, warstwa 5; 7 – wykop IX, warstwa 8

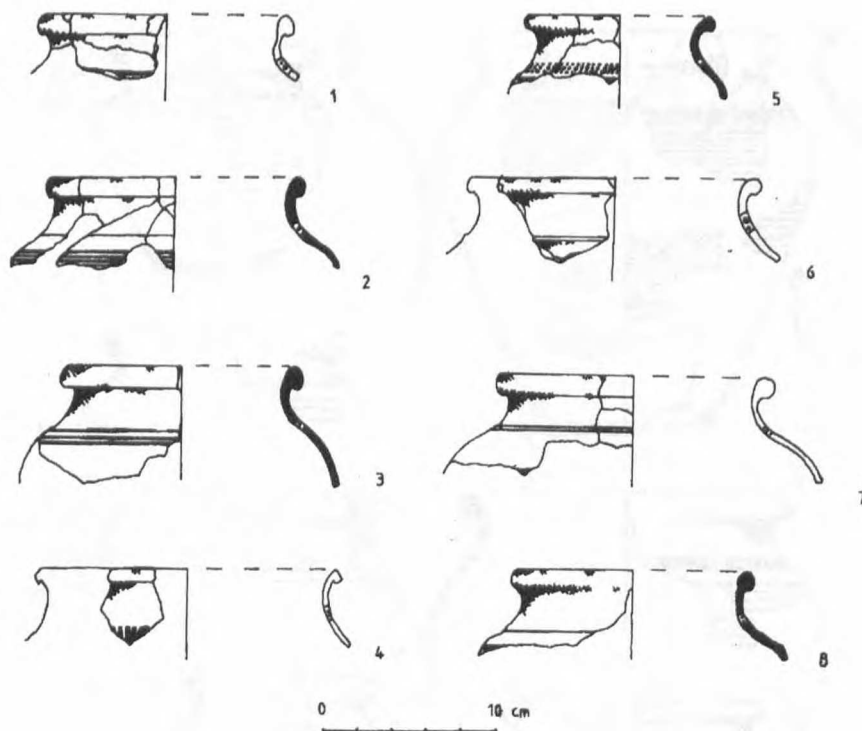
Tablica V

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. wrocławskie
Naczynia grupy technologicznej B: 1, 2, 4-6 - wykop IV, warstwa 5, 3 - wykop VI, warstwa 5;
7 - wykop VI, warstwa 2; 8-10 - wykop I, warstwa 2

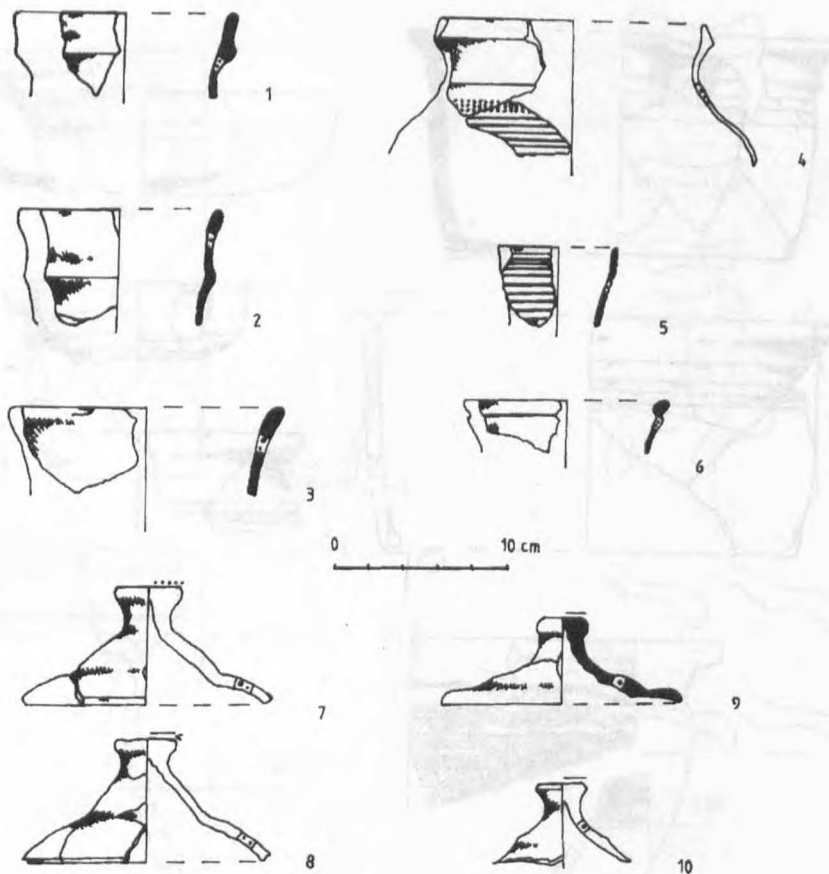
Tablica VI

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. włocławskie
Naczynia grupy technologicznej B: 1, 4, 6 – wykop I, warstwa 2; 2, 5, 8 – wykop IV, warstwa 5; 3 – wykop VI, warstwa 3; 7 – wykop IX, warstwa 8

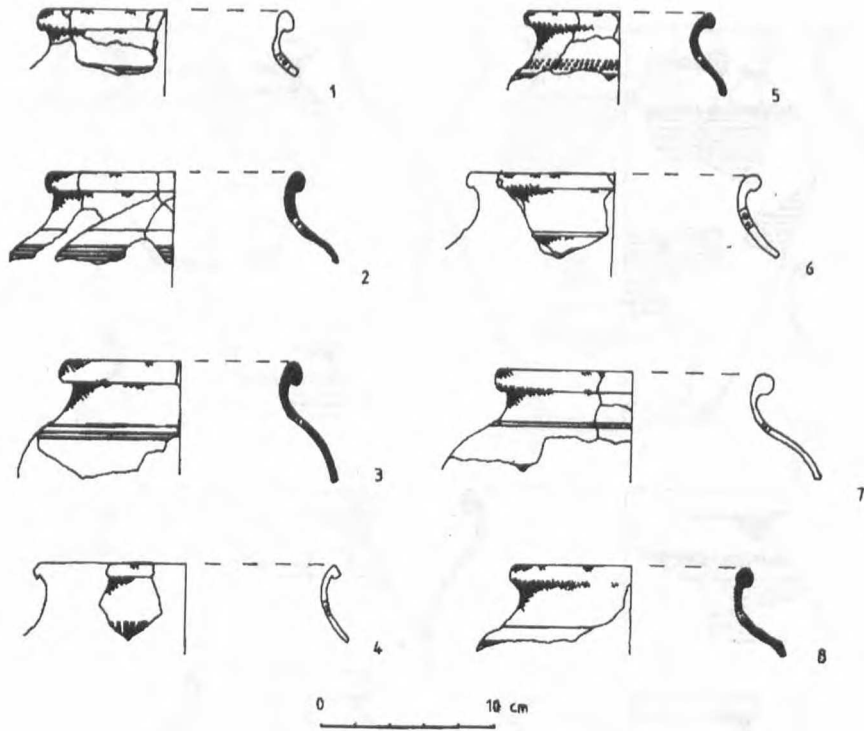
Tablica VII

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. wrocławskie
Naczynia grupy technologicznej B: 1, 7, 8 – wykop IV, warstwa 5; 2, 3, 5 – wykop I, warstwa 8; 4, 10 – wykop IV, warstwa 4; 6 – wykop I, warstwa 2; 9 – wykop VI, warstwa 6

Tablica VI

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. włocławskie
Naczynia grupy technologicznej B: 1, 4, 6 – wykop I, warstwa 2; 2, 5, 8 – wykop IV, warstwa 5;
3 – wykop VI, warstwa 3; 7 – wykop IX, warstwa 8

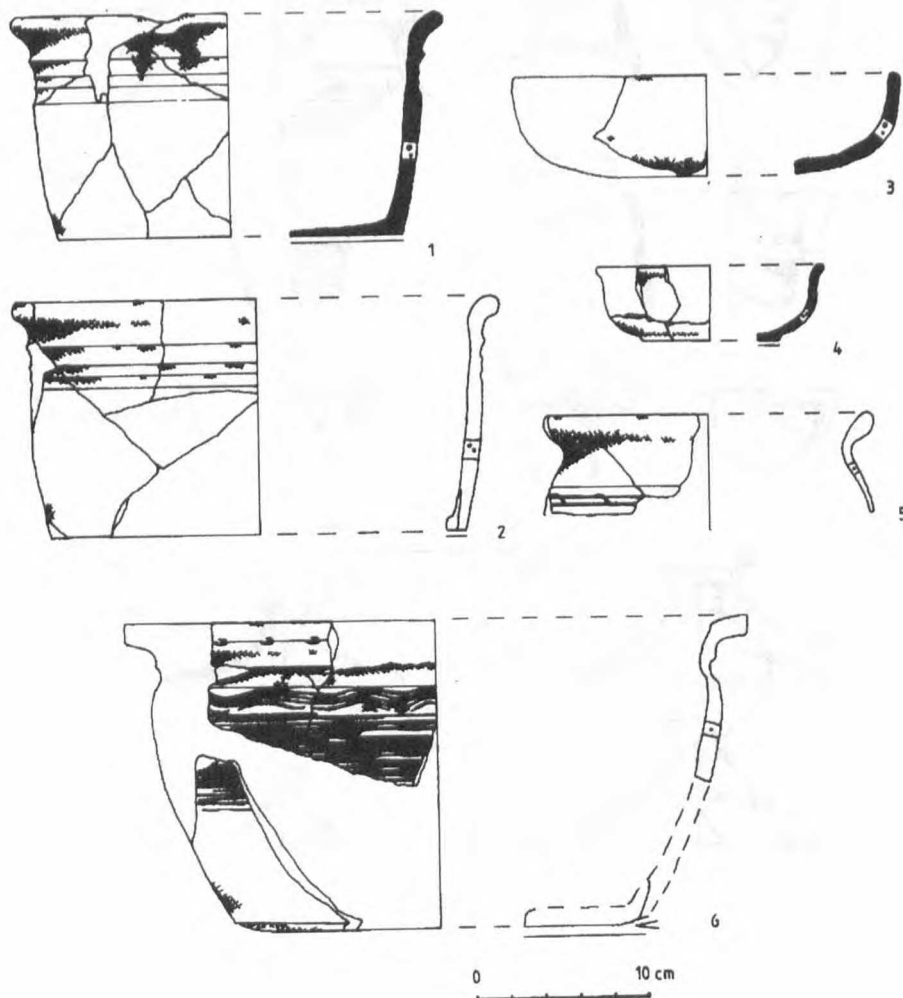
Tablica VII

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. włocławskie

Naczynia grupy technologicznej B: 1, 7, 8 – wykop IV, warstwa 5; 2, 3, 5 – wykop I, warstwa 8; 4, 10 – wykop IV, warstwa 4; 6 – wykop I, warstwa 2; 9 – wykop VI, warstwa 6

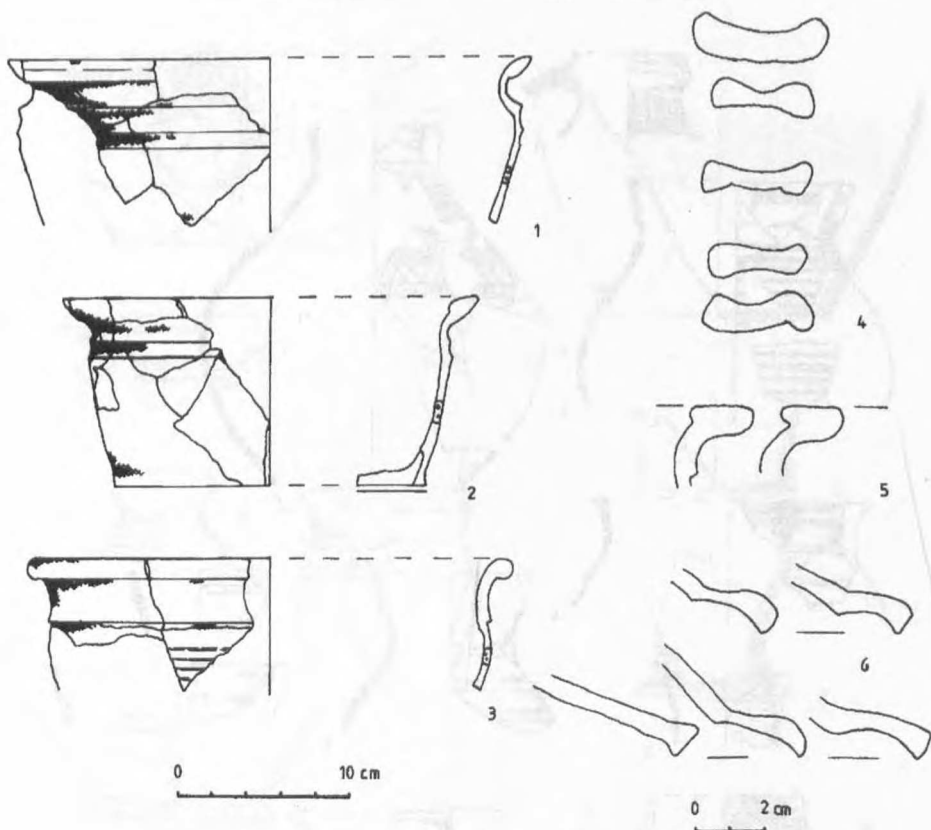

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. włocławskie
 Naczynia grupy technologicznej B: 1 – wykop VI, warstwa 7; 2, 5 – wykop VI, warstwa 3;
 3 – wykop IV, warstwa 5; 4 – wykop I, warstwa 2; 6 – wykop VI, warstwa 6

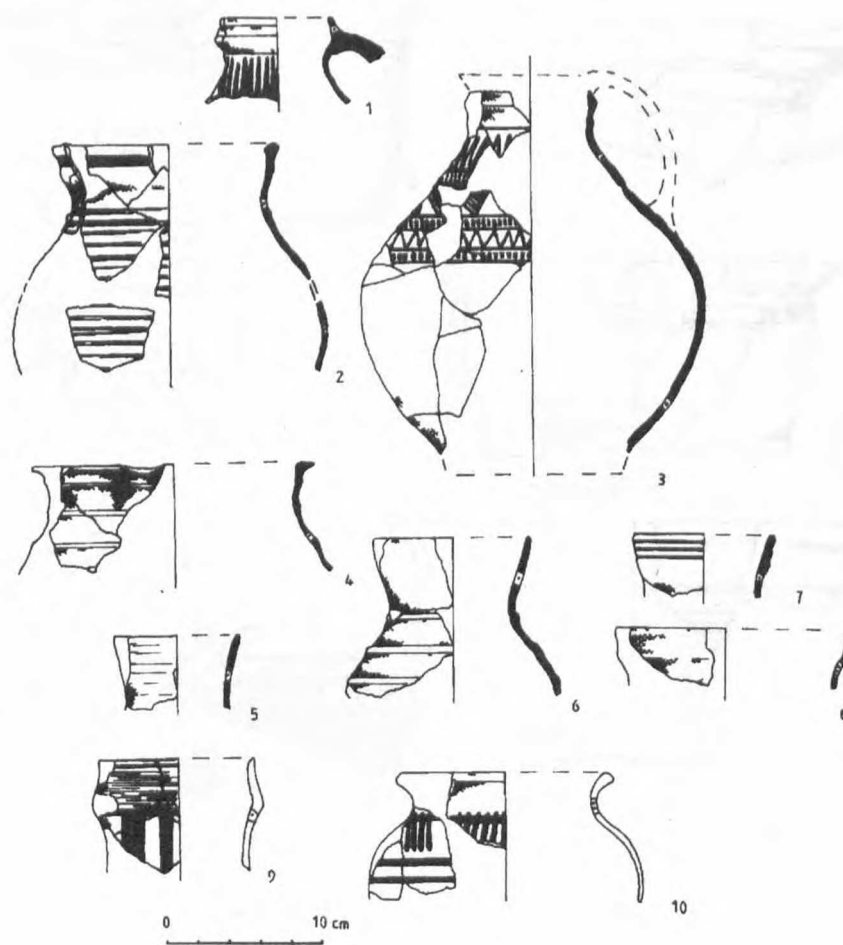

Tablica IX

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. wrocławskie
Naczynia grupy technologicznej B: 1, 2 – wykop IV, warstwa 5; 3 – wykop IX, warstwa 6;
4-6 – przykład materiału pozyskanego z różnych wykopów i warstw

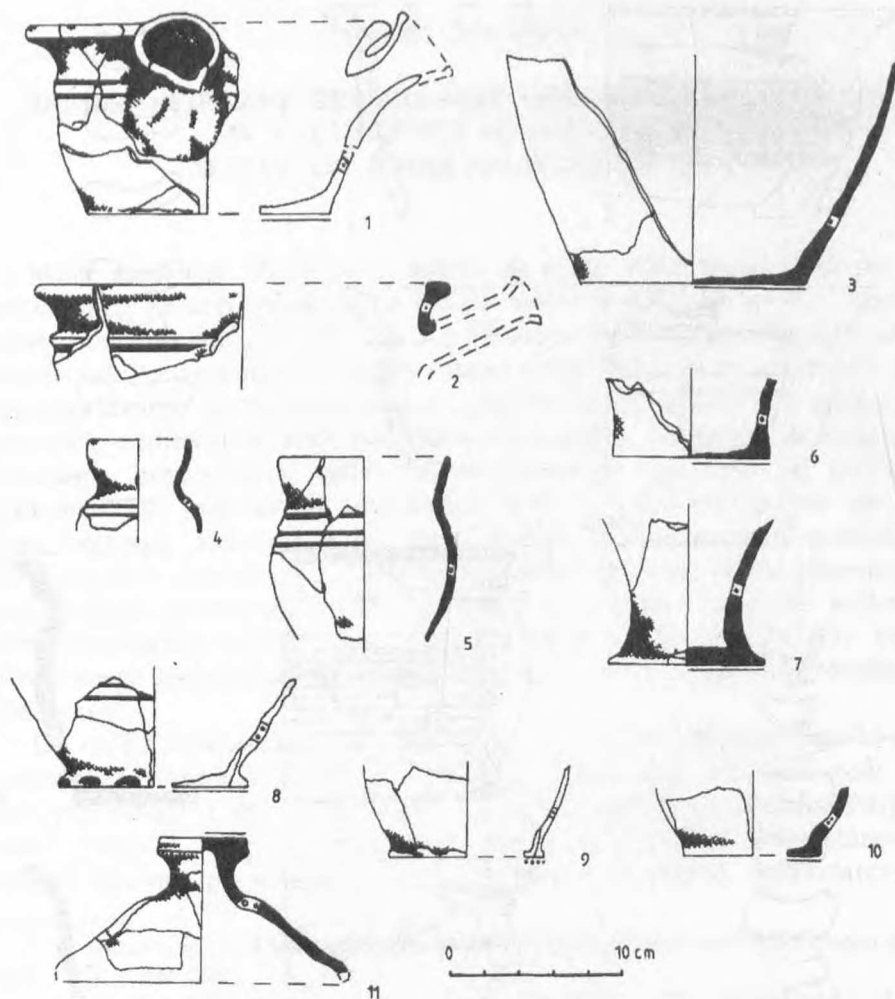

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. wrocławskie
 Naczynia grupy technologicznej C: 1 - wykop IV, warstwa 2; 2, 3 - wykop IV, warstwy 5,
 4; 4, 6 - wykop VI, warstwa 3; 5 - wykop I, warstwa 8; 7, 8 - wykop I, warstwa 2;
 9 - wykop IX, warstwa 8; 10 - wykop III, warstwa 5

Tablica XI

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. włocławskie
Naczynia grupy technologicznej C: 1 - wykop IX, warstwy 2, 6; 2, 3, 6, 7 - wykop VI,
warstwa 3; 4, 5, 8 - wykop IV, warstwa 5; 9, 10 - wykop I, warstwa 8; 11 - wykop IX,
warstwa 11

Tablica XII

Sadłowo, stan. zamek, gm. Rypin, woj. włocławskie
 Naczynia grupy technologicznej C: 1 - wykop IX, warstwa 10; 2, 5 - wykop I, warstwa 2;
 3 - wykop VI, warstwa 7; 4 - wykop IV, warstwa 5; 6 - przykład materiału pozyskanego
 z różnych wykopów i warstw

